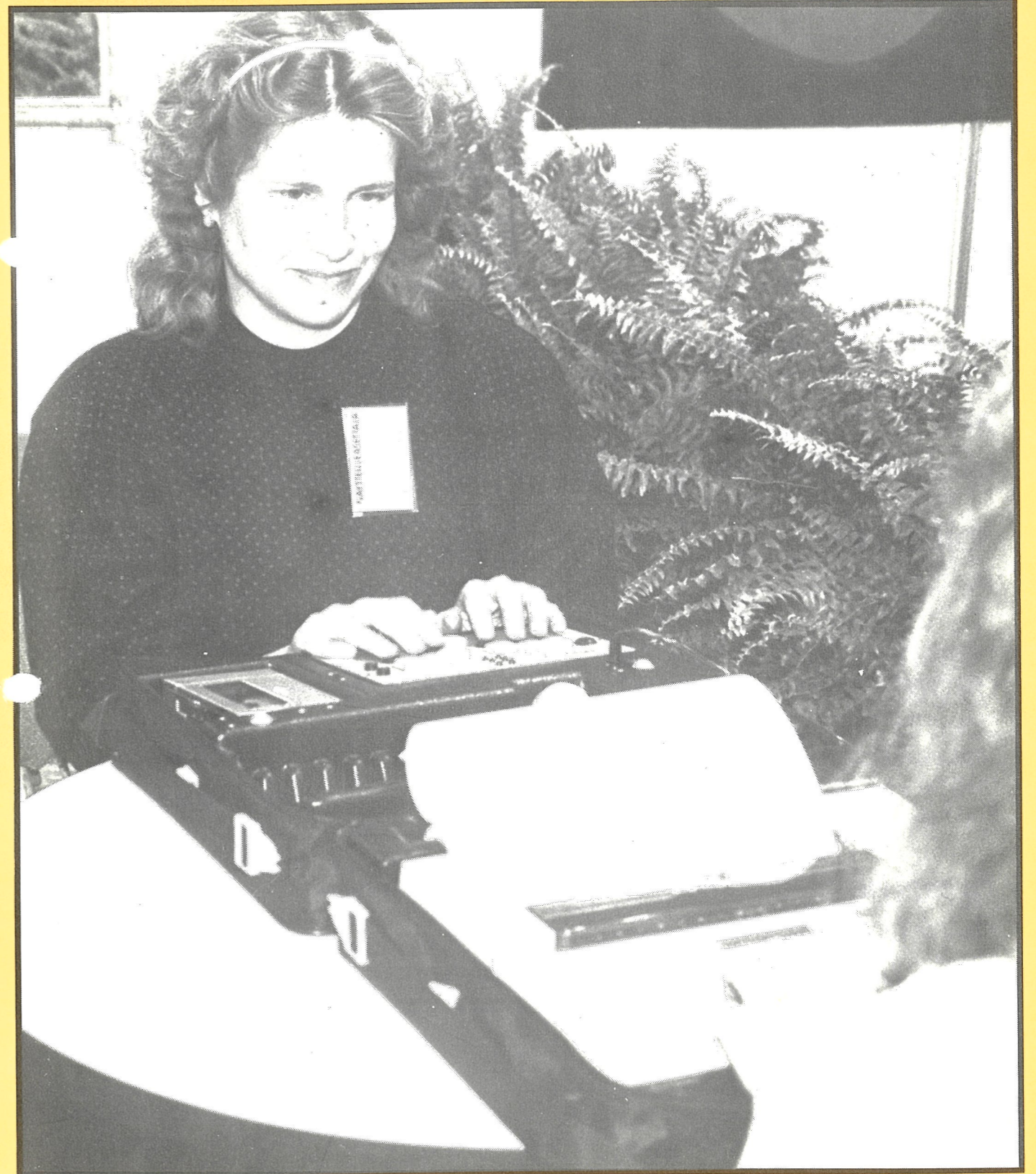
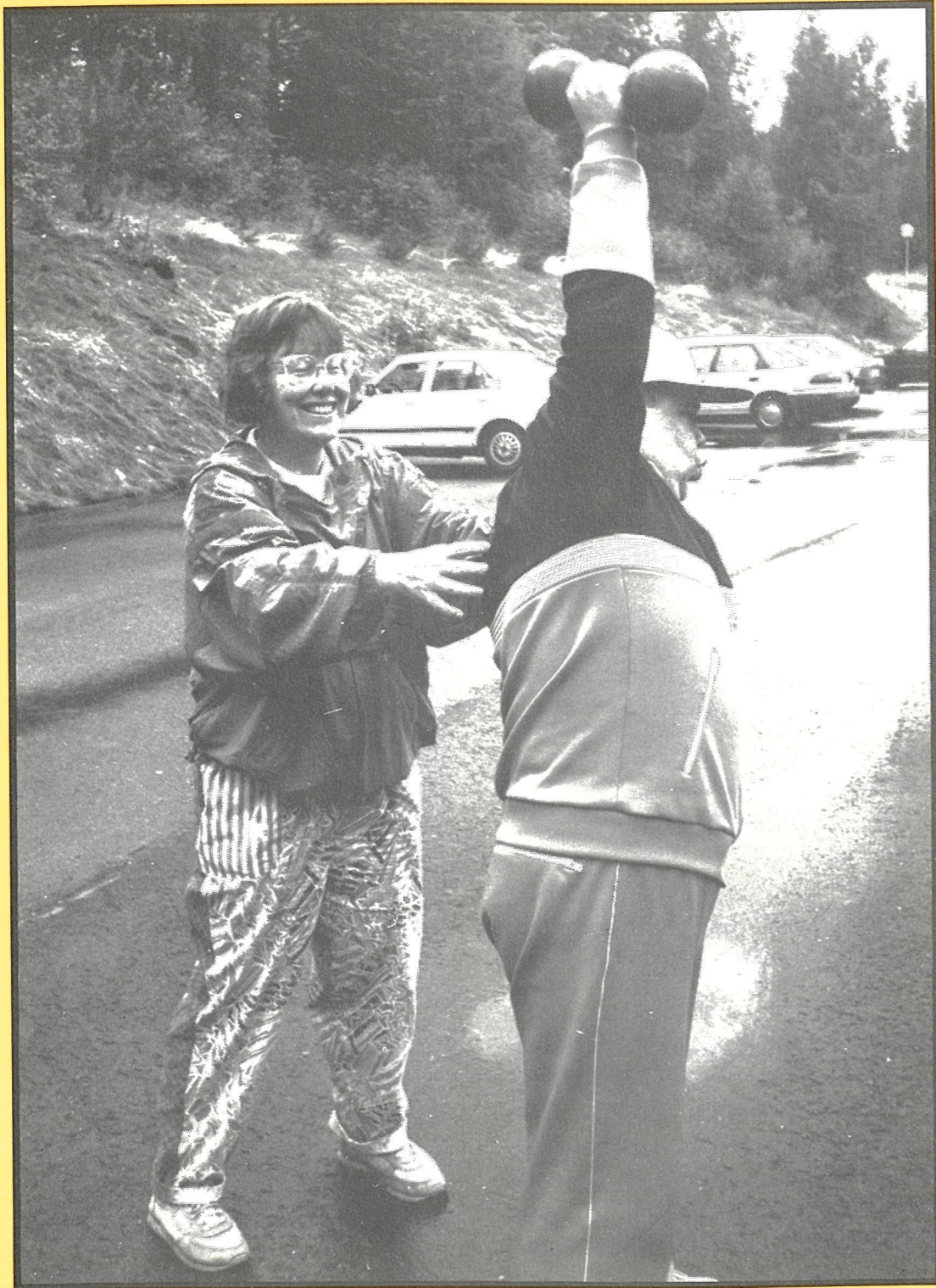

TUNTOSARVI

Suomen Kuurosokeat ry • Syyskuu 9/1989

TUNTOSARVI

Suomen Kuurosokeat ry
Syyskuu 9/1989

Lehti ilmestyy 11 kertaa vuodessa isokirjoituksella ja pistekirjoituksella. 15. vuosikerta

JULKAISIJA

Suomen Kuurosokeat ry
Mäkelänkatu 50
00510 Helsinki

Puhelin: 90-77041 (vaihe)
Tekstipuhelin: 90-7704 355

Pankki: KOP Keski-Töölö,
Helsinki 101210-168221

PÄÄTOIMITTAJA

Leena Turunen

TOIMITTAJA

Raili Kupi

TOIMITUS, TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET

Suomen Kuurosokeat ry
Mäkelänkatu 50
00510 Helsinki
Puhelin: 90-7704 343

TILAUSHINTA

Kuurosokeille lehti on maksuton.
Muut: 110 mk 12 kk

PAINOPAikka

Vammalan Kirjapaino Oy
38200 Vammala

SISÄLLYS

Syyslukukausi käynnistyi — Jaana Aro	3
Puheenjohtajan palsta — Leirimietteitä	4
Apuvälinemessuista vielä kerran	5
Senjan tarina — Kuntoutus auttaa voittamaan	6
Kuurosokeiden perhekurssilla Kaikki pitivät huolta	8
Kirkon ikkunasta Yksinäisyys pahinta	10
Heikki »tois puolt jokke» ...	11
NAK:n palsta »Hiljainen tunneli» kosketti	12
Inga — Romaanityttö	13
Huttulan leirillä satoi	14
Kansikuva: Marja-Leena Avila keskustelee Dialogos apunaan.	
Takakansi: Kari Lerne Huttulan leirillä. Takana Maire Lerne.	

LUKIJAN KIRJOITUKSET

Lähetä kirjoituksesi mukana tiedot:

1. koko nimesi (etunimet ja sukunimi)
2. syntymäaika
3. sosiaaliturvatunnus
4. tarkka osoite
5. pankkiyhteys

**Seuraava lehti ilmestyy
24. 10. 1989**

PÄÄKIRJOITUS

Rehtori Jaana Aro

Syyslukukausi käynnistyi

Syksy on taas tullut. Koulut ovat alkaneet. Maanantaina 14. lokukuuta saapuivat uudet ja vanhat opiskelijat Näkövammaisten ammattikouluun. Jotkut opiskelijoista olivat tulleet jo viikkoa aikaisemmin, sillä uusille opiskelijoille järjestettiin viikon pituinen esikurssi. Sen aikana opiskelijat saivat harjoitella itsenäistä asumista, liikkumista koulun ympäristössä, apuvälineiden käyttöä ja pistekirjoitusta.

Koulun eri linjoilla aloitti opiskelun runsaat 160 opiskelijaa. Heistä kuurosokeita on kahdeksan. Kuurosokeita opiskelee valmentavalla linjalla, pienkäsityölinjalla, kaupan ja hallinnon linjoilla.

Viime syksynä aloitettu yhteistyö Hyvinkään Marjaana-kodin kanssa jatkuu. Marjaana-kodissa asuu kuusi syntymästään kuurosokeata opiskelijaa. Opettajat ja ohjaajat matkustavat kahtena päivänä viikossa Hyvinkäälle opettamaan ja kuntouttamaan opiskelijoita. He opastavat myös henkilökuntaa.

Näkövammaisten ammattikoulussa rakennetaan koko ajan. Tänä syksynä valmistuu verstaarakennus. Syyskuun alusta verhoilijat, pienkäsitöiden, koritöiden ja vaihetöiden tekijät pääsevät uusittuihin ja valoisiin tiloihin. Samoin pianon virittäjät. Opiskelijat saavat uudet vapaa-ajan tilat verstaan alakertaan.

Oppilaitostamme koskeva uusi lainsäädäntö astui voimaan elokuun alussa. Tehtävämme on antaa ammatillista peruskoulutusta. Lisäksi järjestämme ammatillista lisäkoulutusta ja kehitämme alan erityisopetusta. Kuurosokeat voivat hakeutua ammatilliseen täydennyskoulutukseen. Tai he voivat opiskella kuulonäkövammaisten perustaitoja ympäri vuoden. Kurssien sisältö suunnitellaan yksilöllisesti. Viittomakieli on uudessa laissa hyväksytty viralliseksi opetuskieleksi. Henkilökunta voi opiskella viittomakieltä myös työaikana.

Lämpimät syysterveiset kaikille Näkövammaisten ammattikoulun entisille, nykyisille ja tuleville opiskelijoille.
Tervetuloa opiskelemaan ■

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

Leirimietteitä

Kiitos kuluneesta kesästä. Leireiltä ja kursseilta on paljon kokemuksia. Huttulan Lomaleiri oli erilainen. Sain olla työntekijänä leirillä. Sain nähdä miten paljon työntekijät tekevät työtä leirien takia. Sitä tietoa tarvitsemme, kun päätämme asioista.

Huttulan lomaleiri oli ensimmäinen leiri, jossa oli kuurosokeita työntekijöitä.

Leirin järjestämisessä on paljon työtä. Kaikki työ ei näy leiriläisille asti. Mutta ne työt on tehtävä, jotta kaikki sujuisi leirin aikana.

Leireille on aina paljon tulijoita. Haluamme järjestää kaikki leirit, jotka on suunniteltu. Johtokunta varmistaa aina leirin järjestämisen. Leirimaksut pitää aina maksaa etukäteen. Joskus leirille tuleva sairastuu, eikä pääse mukaan. Silloin maksun saa takaisin.

On harmillista, jos leiriä ei voida pitää peruutusten vuoksi. Leirin järjestämisestä tulee kustannuksia, vaikka leiriä ei pidetä. Toivon että ymmärrätte tämän. Ilmoittakaa aina heti, jos ette pääse mukaan.

Lehtitoimikunta perustettu

Teemme kuurosokeille kahta lehteä. On hyvä tietää mikä niissä on hyvää ja mitä pitäisi korjata. Tarvitaanko lehtiä ollenkaan? Nyt on perustettu lehtitoimikunta, joka yrittää selvittää näitä kysymyksiä ja kehittää lehtiä eteenpäin. Kertokaa mielipiteitänne yhdistyksen lehdistä minulle tai Leena Turuselle.

Syksyisin terveisin
Pirkko

Pirkko Virtasen keskustelukumppanina Kari Lerne.

Apuvälinemessuista vielä kerran

Tampereen apuvälinemessut elokuussa 89 olivat kaikkien vammaisjärjestöjen yhteinen työnäytös. Yli 130 näytteilleasettajaa rakensi näyttelyosastonsa suureen halliin.

Pienellä järjestöllämme oli pieni osasto. Mutta yhteistyö oli suurta. Rakensimme messuosastoamme yhdessä »ison veljen», Näkövammaisten Keskusliiton kanssa. Osastojen väliseinä oli rivi sanaisia. Yhteys osastolta osastolle toimi hyvin.

Myös oma järjestömme venyi yhteistyöhön: kuurosokeat esittelijät Rauno Koskinen ja Marja-Leena Avila näyttivät, miten keskustelun yhteys syntyy Dialogoksen avulla. Se oli messuvieraille ihmetyksen aihe.

Messuilla olo näyttää, että haluamme tehdä asioita itse. Me emme odota, että joku tekee

asiat puolestamme. Todistimme taas kerran, että kuurosokeus ei estä ihmisen yhteyksiä toisiin ihmisiin. Kuurosokeus ei tuhoa meissä asuvaa luovuutta: siitä kertoivat kuurosokeiden maalaukset taulut messuosaston seinillä.

Moni kulkija pysähtyi katsomaan. Senvuoksi messuista jäi ihan hyvä mieli.

13 500 messuvierasta

Alunperin messuille odotettiin 10 000 kävijää, mutta tämä määrä ylitettiin reilusti. Messut kiinnostivat vammaisia, koska he saivat uusinta tietoa apuvälineistä. Messut kiinnostivat hoito-, huolto- ja kuntoutushenkilökuntaa. Näin he osaavat paremmin neuvoa omia asiakkaitaan. Mukana oli myös vammaisten omaisia ja läheisiä. Kaikilla heillä oli yhteinen tarkoitus: auttaa omaa vammaistaan elämään niin itsenäistä ja rikasta elämää kuin mahdollista.

Kuntoutus auttaa voittamaan vaikeuksia

Hei, Senja.

»Kun ensi kerran tapasin sinut, olit väsynyt ja masentunut. Vammojesi aiheuttamat murheet painoivat. Olit juuri saanut kuul-la että näkövamman lisäksi menettäisit myös kuulosi, sen vähänkin, mitä vielä oli jäljellä. Kaikki tuntui pelottavalta, sillä et tiennyt, miten selviäisit eteenpäin.

Sinä päivänä olit pudottanut kuulokojeesi lattialle ja huomannut että et löydä sitä koska et näe. Löysit kuulokojeen vasta silloin kun astuit vahingossa sen päälle. Kuulokoje oli kappaleina, aurinko häikäisi. Et uskaltanut lähteä talosta ulos edes kauppaan. Pelko ja viha vuorottelivat.

Etsit keskustelukumppaniksi mielenterveystoimistoa. Unetto- muuteen löysit apua, puhuakin sait. Mutta keskustelua kahden ihmisen välillä, lämmintä ihmis- kontaktia ei syntynyt. Onneksi jatkoit etsimistä, etkä jäänyt kähertyneenä sohvan nurkkaan.

Tulit mukaan Kuurosokeiden toimintaan ja pääsit vähitellen ulos omasta kuorestasi ja ulos omasta yksinäisyydestäsi.»

Terveisin Marjatta

* * *

— Pienenä tyttönä ihmettelin, miksi isä tuli sokeaksi, vaikka ei ollut läheskään niin vanha kuin naapurin pappa. Pienenä en osannut ajatella näitä asioita. En ollut huolissani, että en hämärtävällä pihamaalla nähnyt pelata palloa toisten lasten kanssa. Koulumatkoilla tartuin aina naapurin poikaa kädestä. Kuljimme pimeällä koulutiellä 13 kilometrin koulumatkan. Silloin vielä luulin, että pimeässä kompuroiminen on ihan luonnollista.

Paljon myöhemmin minulle selvisi, että olin saanut vanhemiltani perinnöksi Usherin syndrooman.

Senjan tarina on kuin mustien ja valkoisten helmien rivi. Nuoruus, avioliitto ja lapset. Miehen alkoholismi ja väkivaltaisuus. Eron kipeys. Uusi ihmissuhde, joka päättyi rakastetun kuolemaan. Näön ja kuulon heikkeneminen ja eristäytyminen vähitellen kaikista muista ihmisistä, kymmeniksi vuosiksi.

Kuntoutukseen

— Yksi vaikeimpia asioita oli se, kun sain valkoisen kepin käteeni. Itkin katkerasti. Minun oli vaikea myöntää, että tarvit-

sen keppiä. Lähdin kuitenkin liikkeelle keppini kanssa.

Päätin (sitkeästi) hankkia kaikki tärkeät taidot ennenkuin sokeudun ja kuuroudun täysin. Ensimmäisiä asioita oli liikkumistaidon ja pistekirjoituksen opettelu. Myös viittomakieli auttaisi yhteyksien pitoani. Viittomalla kädestä käteen selviäisin sitten, kun näkö ja kuulo eivät enää riittäisi.

Apuvälineet auttavat

Valaistus on tärkeä asia, puhelimen vahvistaja samoin. Kuurosokeiden hälytysjärjestelmä sekä induktiosilmukka ovat myös hyviä laitteita. Myös tulkkipalvelut on saatava kuntoon. Siinä tarvitaan yhteyksiä kunnan sosiaalitoimistoon sekä omaan aluesihteriin.

— Pieni itku tuli, kun huomasin että minun on elettävä kaiken tämän elektroniikan keskellä. Mutta toisaalta olen iloinen. Minä olen nyt valmiimpi ja vahvempi kohtaamaan vaikeuksia.

Läheisten kannustus on kullan arvoista

— Minäkö opiskelemaan, kysyin itseltäni. Minähän olen jo 54-vuotias. Oppiiko näin vanha enää mitään?

— Päätin näyttää että oppii. Pisteitä, viittomia ja liikkumistaitoa voi oppia. Olen opiskellut aamusta iltaan. Olen silloin tällöin osallistunut kursseille.

Kurssit ovat antaneet myös hyviä ystäviä. Minulla on toivoa ja uskoa tulevaisuuteen.

— Toivoisin myös että lapset kävisivät luonani enemmän. He eivät tule, koska he ja heidän lapsensa eivät pysty keskustelemaan kanssani. He puhuvat niin hiljaa, eivätkä he ole opettelleet viittomia. — Miten tärkeää olisi, että oma perhe ja läheiset ihmiset opiskelisivat myös viittomakieltä. Se olisi rikkaus myös heille itselleen. —LT

Ystävien kädet

***Ystäviä yhdessä on.
Käsi lämmin, viileä
pieni tai suurempi.
Elää, viestin kertoo.***

***Ystävä sen näkee, tuntee.
Sanat mielen tavoittaa,
kun käsi viittoaa, sormittaa.***

Vieno Hyttinen

Kuurosokeiden perhekurssilla

Kaikki pitivät kaikista huolta

Kuurosokeiden perhekurssi on aina ollut virkistystä, yhdessäoloa ja oppimistakin. Näin oli myös tämän kesän perhekurssilla Hyvärilässä. Hyvärilään tuli lomalle kuusi perhettä. Leirillä oli myös monta lasta. Aikuiset opiskelivat lasten kasvatusta: puhuivat lastensa kasvamisesta, murrosiän ongelmista ja kasvattamisen vaikeuksista sekä iloista. Lapsille oli enemmän vapaa-ajan ohjelmaa.

On hieno asia, että kuurosokeiden vanhempien lapset voivat tavata toisiaan. Leireillä he huomaavat, että muillakin on kuurosokeita vanhempia. He tulevat hyvin toimeen keskenään. Heillä on yksi yhteinen asia: heillä on kuurosokea isä tai äiti, tai molemmat vanhemmat ovat kuurosokeita. Näin heistä kasvaa ymmärtäviä ihmisiä. He huomaavat että kuurosokeus ei ole este tavata tuttuja, pitää yhteyksiä toisiin ihmisiin ja nauttia elämästä.

Hevosista oli pulaa. Seija Troyano ratsastaa Mikon »selkäreppuna».

Viime vuonna oli kuurosokeiden perheiden lapsille lomaleiri Ähtärissä. Nyt oltiin koko perheen kanssa Hyvärilässä. Paljon tehtiin yhdessä koko joukon kanssa. Oli illanviettoja ja retkiä. Jokainen perhe majoittui omaan mökkiinsä. Muuten oltiin sitten yhdessä. Oli myös sovittu että kaikki pitivät kaikista huolta. Se sopimus pidettiin koko leirin ajan.

Hyvärilässä oli mukana seitsemän kuurosokeiden työntekijää: alue- sihteeri Mikko Karinen ja Risto Manninen sekä psykologi Tapani Hyvärinen. Lisäksi oli tulkkereita sekä lasten toiminnan ohjaajia. ■

Vedenneidot Minna Eskelinen, Anja Kivelä ja Marja Koistinen.

Ossi on lähdössä ratsastamaan.

Illanvieton leikissä Ossi Rajala ja Niko Troyano.

KIRKON IKKUNASTA

Ari Suutarla

Yksinäisyys pahinta

Eräs kuurosokea mies kirjoittaa: »Olen ollut kolme kertaa yhdistyksen järjestämällä kursseilla. Ne ovat tuoneet vaihtelua. Mutta ei elämä ole kursseilla olemista. Koti on varsinainen olopaikka.

Usein oleminen on synkkää ja ikävää. Olen alakuloinen ja vihainen. En kuule ihmisten nauravan, enkä osaa itse nauraa. Mistä saisin iloa? Olen niin yksinäinen.»

On ollut hienoa, että olet osallistunut kuurosokeiden kursseille. Tee niin myös jatkossa! Kurssien aikana tapaa muita ihmisiä. Tietenkin harmittaa, jos ei osaa nauraa muiden mukana. Minäkään en kaikissa tilanteissa huomaa,

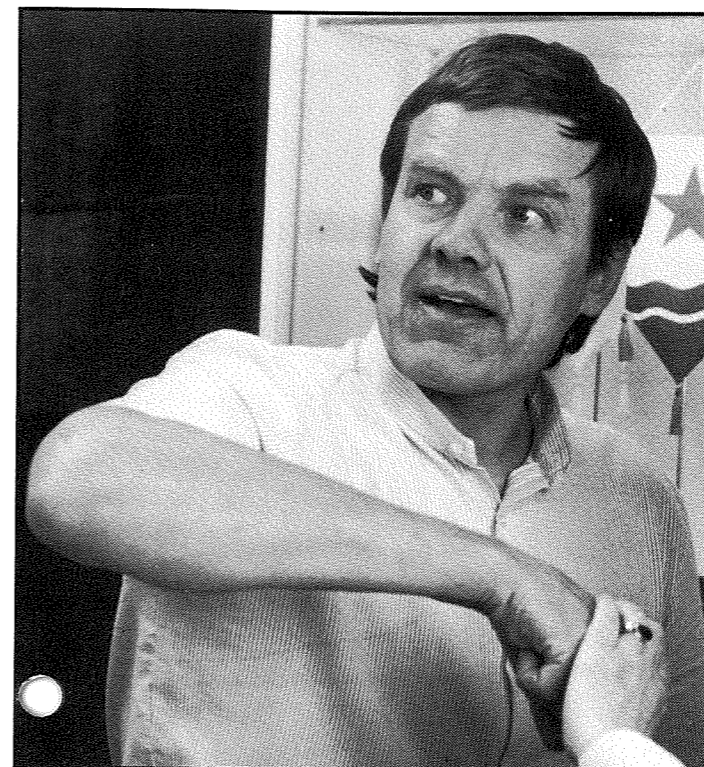
mistä asiasta toisilla on nyt niin hauskaa. Tunnen silloin itseni »tyhmäksi» tai joka tapauksessa siitä vitsistä osattomaksi jääneeksi.

Olet varsin oikeassa siinä, ettei elämä ole pelkkää kurssia. Kotiolo on elämisen perusmuoto. — En tiedä, asutko yksin, vai onko sinulla perhettä. Yksin asuva ihminen voi tuntea itsensä yksinäiseksi. Mutta monet ihmiset jopa haluavat asua ja olla enimmäkseen yksin. He kokevat toisen ihmisen jatkuvan huomioon ottamisen rasittavana.

Jos sinulla on oma perhe, ymmärrän, että perheessäkin voi tuntea itsensä yksinäiseksi ja unohdetuksi. Tämän päivän suurimpia ongelmia on ihmisten yksinäisyyden tunne. Monilla on tarpeeksi rahaa; on ruokaa, asunto ja vaatteita. On ihmisiä ympärillä, mutta silti ihmisen sisällä asuu tunne erillisyydestä ja yksinäisyydestä.

Pappina en alennu lohduttamaan sinua latteuksilla tai hurskailla fraaseilla: Onhan Jeesus sinun kanssasi. — Kyllä Jumala tahtoo olla jokaisen kanssa, mutta jokaisella ei ole henkilökohtaista tunnetta siitä.

Voisitko sinä tyytyä tietoon, että jokaisen ihmisen elämässä on niin sanottuja erämaa-aikoja. Silloin tuntuu hyvin näännyttävältä. Olisiko sinulla nyt tuollainen erämaa-aika? — Olet jopa itse vihainen itsellesi ja muille. Kuka pa haluaisi loputtomiin kulkea erämaassa? — Toivon, ettet lopullisesti suutu itseesi ja näänny. Muistan sinua rukouksissani. ■

Heikki »tois puolt jokke»

Heikki Paatelainen on Turun ja Satakunnan alueiden alue-sihteerin. Heikki on koulutukseltaan liikunnan ohjaaja. Hän on opettanut monilla kursseilla kuurosokeita liikkumaan kepin kanssa. Heikin käsivarteen on turvallista tarttua.

Kerro itsestäsi, Heikki?

Olen kotoisin Suolahdelta, läheltä Jyväskylää. Isäni kaatui sodassa. Meitä oli viisi sisarusta. Olen jo pienestä pitäen tottunut huolehtimaan toisista. Luonteeltani olen avoin ja suora. En haavaile enkä aseta itselleni suuria tavoitteita.

Mistä ja milloin tulit kuurosokeiden pariin?

Tulin tähän työhöni tammikuussa 1984, viisi ja puoli vuotta sitten. Silloin alueita oli kuusi. Sitä ennen työskentelin Näkövammaisten ammattikoulussa liikkumistaidon ohjaajana. Siellä oli myös kuurosokeita ja opin työskentelemään kuurosokeiden kanssa.

Missä asut?

Asun Sammatissa, 80 kilometriä Helsingistä Turkuun päin. Työmatkaa Turkuun on noin 100 kilometriä. Pitkä työmatka ei häiritse minua. Asun omakotitalossa. Perheeseeni kuuluu lisäksi vaimo ja 10-vuotias poika.

Mitä harrastat?

Pääharrastukseni on viime aikoina ollut omakotitalon rakentaminen. Siinä riittää harrastusta muutamaksi vuodeksi eteenpäinkin. Poikani kanssa vietän paljon aikaa. Olen vetänyt Sammatin nappuloiden (pikkupoikien) jalkapalloharjoituksia. Minusta on mukavaa puuhaila pikkupoikien kanssa.

Mikä työssäsi tuntuu tärkeältä juuri nyt?

Tärkeätä olisi saada pysyvät tilat, jossa kuurosokeat saisivat liikkumistaidon opetusta yksilöllisesti. Koulutuksen pituus pitäisi olla jokaisen tarpeen mukainen. Tärkeää olisi myös että koulutaja pysyisi samana. Koulutus pitäisi jatkua myös kotioloissa. ■

NAK:N PALSTA

Toimittanut: Tuula Hartikainen

»Hiljainen tunneli» kosketti katselijoita

Elokuva »Hiljainen tunneli» näytettiin toukokuun lopussa TV1:ssä. Toivottavasti teistä lukijoistakin mahdollisimman monet näkivät ohjelman. Vammaisohjelmat ovat tosi harvinaisia.

Ohjelma oli hyvä. Siinä itse kuulonäkövammaiset kertoivat taudistaan. Erikoisesti jäi mieleen puheenjohtajamme Pirkko Virtasen maininta perhejuhlatilanteesta. En muista sanoja tarkalleen, mutta asian ydin oli tämä: »...kuurosokea vain istutetaan jonnekin ihmisten joukkoon ja niin alkaa iloiset perhejuhlat...» Varmaan monilla on samantapaisia kokemuksia perhejuhlissa, joissa saa olla sivussa ja unohdettuna, vaikka onkin läsnä.

»sinähän näet ja kuulet»

Ohjelmassa englantilainen mies sanoi, ettei pistekirjoitusta kannata opetella niin kauan, kuin on näkökykyä. Ajatus tuntui minusta vieraalta. Itse ajattelen, että sokeutuminen ei tunnu niin

»pahalta», jos on jo perustaito pistekirjoituksessa. Siihenhän meillä kaikilla on mahdollisuus, jos vain halua riittää. Esimerkiksi Kuopion kerhossa opiskellaan pisteitä kerhopäivinä. Näkövammaisten Keskusliitosta saa lisätietoja, jos kiinnostaa.

Kuurosokealla ymmärretään henkilön olevan kuuro ja sokea. Minullekin sanotaan usein: »mutta sinähän näet ja kuulet!» Saan selittää, että kuurosokeilla on eriasteisia kuulo- ja näkövammoja. Itse puhun mielummin kuulonäkövammaisesta. Se ymmärretään paremmin.

Minulla tuntuu usein kiire painavan päälle. Olen päättänyt luopua joistakin harrastuksista. Tämän NAK:n palstan lopetan tähän juttuun. Kun koulu alkaa 14. elokuuta, yritän löytää palstalle jatkajan.

Kiitän lukijoita yhteisistä hetkistä ja toivon kaikille hyvää jatkoa Darwin P. Kingsleyn sanoin:

»Sinussa on enemmän voimaa kuin aavistatkaan. Ainoat rajat ovat ne, jotka itse itsellesi pystytät. Älä ajattele, että et voi. Ajattele, että voit. ■

Inga — romaanityttö

Ihmisillä on paljon ennakkoluuloja romaaneja kohtaan. Myös kuurosokeita kohtaan tunnetaan ennakkoluuloja. Ihmisten on vaikea hyväksyä erilaisuutta. Miksihän? — Juuri erilaisuus tekee maailmastamme mielenkiintoisen ja rikkaan. Olisi tylsää, jos kaikki olisi samanlaista; kulttuurit, ihonvärit jne.

Aurinkoisena kevätpäivänä Kuopion Kuurosokeiden kerho sai vieraita Jyväskylästä. Inkilänmäen seurakuntakodille kokoontui yli 50 iloisesti hymyilevää kasvoa.

Romaaniasuinen Inga lauloi meille, sekä kertoi itsestään, perheestään ja kulttuuristaan. Hän vastaili moniin kysymyksiin joita saimme vapaasti esittää. Ingan päällä olevaa asua saimme myös vapaasti tunnustella.

Inga on nykyaikainen

22-vuotias Inga on kotoisin Kuopiosta. Siellä hän kävi lukion ja isovanhemmat kehoittivat häntä jatkamaan opiskelua. Inga otti kehoituksen vakavasti ja aikoo valmistua kolmivuotisen koulutuksen jälkeen sosiaali- ja lastentarha-alalle. Ingan sisko on sairaanhoitaja ja veli hoitaa hevosia.

Inga tuntee olevansa suomalainen, mutta haluaa silti olla romaani.

— Häntä saa kutsua mustalaiseksi tai romaaniksi, kunhan tekee sen rakkaudella — ei vihalla tai halveksien, Inga sanoo. Kysyin, voiko hän avioitua valkoisen miehen kanssa, Inga vastasi että se on henkilökohtaista. Hänelle itselleen tärkeintä on suhde Jumalaan.

Suomessa on noin 5 000 romaania — maailmassa noin 20 miljoonaa. Romaaneille perhe on tärkeä. Isovanhemmat kuuluvat myös tärkeänä osana perheeseen, ja asuvat usein samassa taloudessa. He siirtävät tapoja ja historiaa seuraaville sukupolville.

Vaatetus ja kieli Kulttuurin näkyvät tunnuks

Romaaninaisen puvussa on kolme kerrosta: aluspuku, välipuku ja päällishame. Jokainen kerros on 10 metriä leveä, mikä tekee yhteensä 30 metriä kangasta. Hame painaa noin 10 kiloa. Se ei kuitenkaan tunnu painavalta, koska se on lantion päällä. Esiliina suojaa hametta. Puseroa kutsutaan röijyksi.

Romaanien kieli on sanskriitin sukuinen. Vaikka kieli on tärkeä romaaneille, se on monilta nuorilta jäänyt oppimatta. Inga kertoi, ettei hän esittele itseään toisille romaaneille sukunimellä, vaan: »olen Inga, Idan ja Vikin tyttö».

Paljon muutakin saimme Ingalta kuulla ja oppia. Olimme taas yhtä uutta kokemusta rikkaampia. Ennakkoluulottomina voimme kaikki kohdata ja kokea ympärillämme uusia asioita. —ST

Seija Troyano

Huttulan leirillä satoi ja satoi

Kuurosokeilla oli kesän lomaleiri Huttulassa. Oli heinäkuun 17–22. päivien välinen viikko, »naisten viikko». Sanotaan, että naisten viikolla sataa aina.

Huttulan leirillä kokeiltiin jotain aivan uutta: leirin vetäjinä toimivat kuurosokeat. Minä Seija, olin yksi heistä. Myös Soile, Pirkko, Pentti ja Ossi halusivat tulla vetäjiksi. Leirin päävastuu oli Riitta Lahtisella. Raimo Blom oli leirin yleistulkki.

Sade ei haitannut

Olen asunut muutaman vuoden Englannissa. Tein työtä kampaamossa. Siinä kampaamossa oli myös kauneussalonki. Leirillä käytin vanhoja taitojani: hoitelin hiuksia ja annoin kasvo- käsi- ja jalkahoitoja.

Pirkko hieroi leiriläisten kipeitä kohtia. Pirkko on kuntohoitaja, kuten tiedämme. Mutta Pirkko oli ennen leiriä tehnyt kotonaan korjaustöitä ja hänen kyynärpänsä oli kipeytynyt. Hierominen jäi vähemmälle. Yhdessä Pirkon kanssa pidimme leirin »kauneussalonkia».

Teatteria leirillä

Leirillä myös näyteltiin. Näytelmän sankari oli komea, kuurosokea mies. (Pirkko puettuna komeaksi mieheksi). Hän istuu ravintolassa ja juo oluttaan, kuten muutkin. Nuori nainen (Seija) tulee myös ravintolaan. Nainen alkaa puhua miehelle musiikista ja muista tavallisista asioista. Mies ei vastaa mitään. Hän ei tarjoa tulta savukkeeseen. Hän ei vastaa mitenkään naisen lähentely-yrityksiin. Nainen häkeltyy ja tuntee itsensä loukatuksi. Lopulta tuo temperamenttinen, tarmokas nainen antaa miehelle kunnollisen korvapuustin. Mies säikähtää, pitelee poskeaan ja etsii pöydän alta valkoisen keppinsä.

Iloinen ja samalla surullinen tilanne, joka samalla itkettää ja naurattaa.

Se kertoo, että vamma ei välttämättä näy ulospäin. Tietämättömyydestä voi tulla väärinkäsitys.

Pakollinen leirikaste

Soile, Pentti ja Ossi ohjasivat leirin liikuntaa ja leikkejä. Niihin väki otti osaa ahkerasti.

Kuurosokeiden lomaleirin huippukohta on leirikaste. Vasta leirikasteen jälkeen on pesunkestävä leiriläinen. Leirikasteeseen kuului karkkeja, suolaa, teetä, havunoksia, hulavanne (muovinen vanne, jota pyöritetään lantion liikkeellä), letkajenkka ja paljon halauksia. Viimeisillä voimilla piti vielä puhalttaa ilmapalloja.

Leiriläiset Keuruun paloasemalla.

Vierailuja

Viikon aikana leiriläiset retkeilivät. Käytiin maalaistalossa ja tehtiin retki Keuruulle. Paloasema oli kiva kokemus. Muutama tunti kului Keuruun markkinoilla.

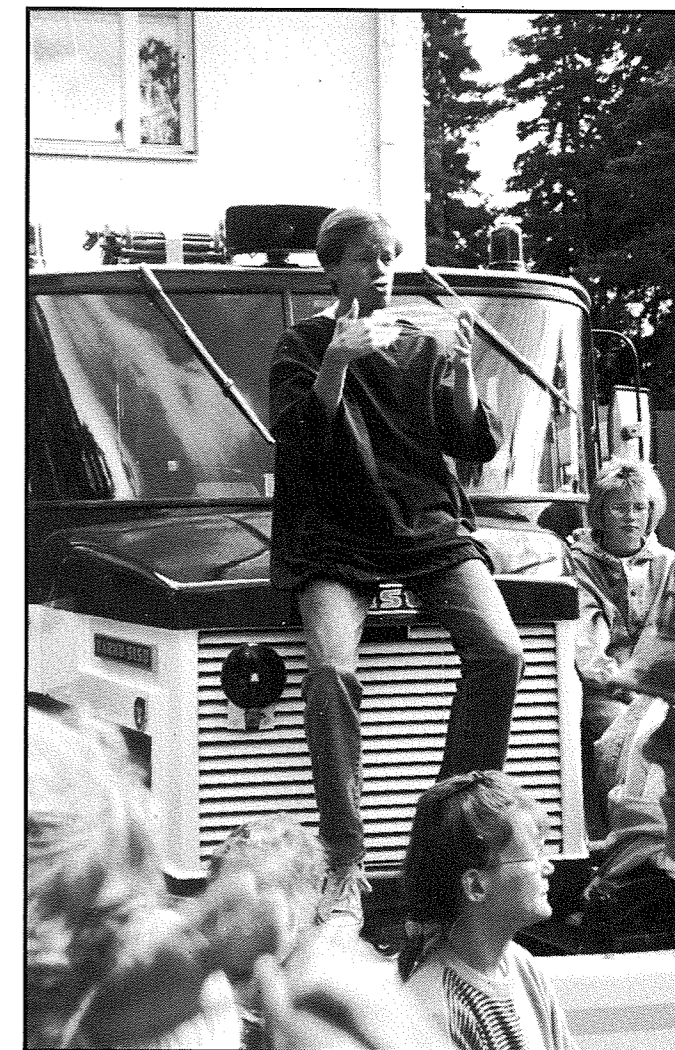
Pari kertaa oli leirin ohjelmassa iltahartaus. Vaihtoehtoisena ohjelmana oli rentoutusta. Järjestimme leirillä myös kunnan tanssit. Ja meillä kaikilla oli niin mukavaa.

Muistan lämmöllä teitä kaikkia, jotka olitte mukana. Kiitos yhteisistä sadepäivistä.

Mitenkä se Virpin (8 vuotta) laulu kuuluikaan?

»Sataa, sataa ropisee satakieli laulaa... ja satoi se eilenkin... mutta minulla on vihreä perunamaa...

niin vihreä perunamaa... ■

Leirin yleistulkkina toimi Raimo Blom.